

MAGYAR TÖRTÉNELMI
EMLÉKEK

ÉRTEKEZÉSEK

MÁRVÁNY, TÁRHÁZ, ADOMÁNY

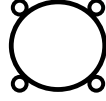
Gazdaságtörténeti tanulmányok
a magyar középkorról

MTA
Emlékeztetőbizottsági
Egyetemesbizottság
Történettudományi
Intézet

MÁRVÁNY, TÁRHÁZ, ADOMÁNY

GAZDASÁGTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK
A MAGYAR KÖZÉPKORRÓL

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

DISSERTATIONES

Redigunt
PÁL FODOR, ANTAL MOLNÁR

Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Academiae Scientiarum Hungaricae
Budapestini, 2019

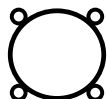
MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK
ÉRTEKEZÉSEK

Márvány, tárház, adomány

Gazdaságtörténeti tanulmányok
a magyar középkorról

Szerkesztette

Kádas István, Skorka Renáta, Weisz Boglárka

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapest, 2019

A kötet megjelenését
az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet
(LP2015–4/2015) támogatta

© A szerzők, 2019
© MTA BTK, 2019

ISBN 978-963-416-179-0
ISSN 2063-3742

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is

Kiadja az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató, Molnár Antal igazgató
A könyvsorozat logóját Szakács Imre festőművész készítette
Nyomdai előkészítés:
MTA BTK Történettudományi Intézet
tudományos információs témacsoport
Vezető: Kovács Éva
Borító: Böhm Gergely
Tördelés: Horváth Imre
Korrektor: Villás Valéria
Térképek: Nagy Béla
Nyomdai munka: Prime Rate Kft.
Felelős vezető: dr. Tomcsányi Péter

TARTALOM

Előszó	7
--------------	---

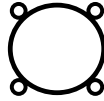
A KIRÁLYI HATALOM SZEREPE A GAZDASÁGI ÉLETBEN

BÁCSATYAI DÁNIEL: Kik voltak a tárnokok?	13
C. TÓTH NORBERT: Szilágyi Erzsébet „udvara”	51
KOVÁCS VIKTÓRIA: Bártfa, Óvár, Pozsony. Újabb adatok az I. Lajos kori harmincadok történetéhez	115
KÁDAS ISTVÁN: Az adószedés megyei kezelése (1436–1474)	131
BÍRÓ GYÖNGYVÉR – KERESKES GYÖRGY – ZSIKAI RAJMUND PÉTER: Tatárjárás kori kincslelet Kopáncs-pusztán	165
GÁLVÖLGYI ORSOLYA: Numizmatika és metrologia. A Pápa Fő teréről származó lelőhelyes pénzérmék és mérleg súlyok előzetes értékelése	211
WEISZ BOGLÁRKA – ZSOLDOS ATTILA: Másolatok és kiadások. Győr 1271. évi kiváltságlevelének ma ismert szövegváltozatai ...	237
GÁL JUDIT: A dalmáciai városkiváltságok I. Lajos korában	257
MARIJA KARBIĆ: Szlavónia városai a középkor elbeszélő forrásaiban	271
SKORKA RENÁTA: A határ, ami összeköt. A magyar-osztrák vegyes bizottságok 14. századi története	283

A VÁROSOK SZEREPE A GAZDASÁGI ÉLETBEN

LÓVEI PÁL: Hol a határ? Salzburg–Passau–Bécs és Esztergom–Buda vörösmárvány-piackörzeteinek találkozása a középkori Magyar Királyság nyugati határsávjában	303
WEISZ BOGLÁRKA: A felosztott város. Pars, quartale, viertail.	353
RIBI ANDRÁS: Lovagrendi birtok város és vidék határán. Szentkirályföldre a 15–16. században	373
PÉTERFI BENCE: Szélllel szemben. Boroszlói kísérletek Buda lerakatjogának kikerülésére a 15–16. század fordulóján ...	385
GRZEGORZ MYŚLIWSKI: Egy sziléziai város és a Magyar Királyság. Boroszló és Magyarország gazdasági kapcsolatai a 13–15. században	407
MORDOVIN MAXIM: A tournai-i textilplombák tanulsága	433
BENDA JUDIT: A negyedik negyed. Városi paloták a középkori Budán	459

VADAS ANDRÁS: A középkori Magyar Királyság bányavárosai és a malmok, különös tekintettel Körmöc- és Újbányára	483
SZENDE KATALIN: Királyi kényszer vagy közösségi akarat? Hivatali írásbeliség a magyarországi bányavárosokban a 13–14. században	507
RÜSZ-FOGARASI ENIKŐ: A gazdasági iratok lejegyzésének elméleti hátttere a kora újkori Kolozsváron	541
Földrajzi- és személynévmutató	555

PÉTERFI BENCE*

Széllel szemben

Boroszlói kísérletek Buda lerakatjogának kikerülésére a 15–16. század fordulóján

Közhelyszerű megállapítás, hogy a Magyar Királyságban nagy hatású döntések az uralkodó tudtán kívül nem születhettek, ennél fogva a király iránti hűség, az udvari vagy egyéb szolgálatok, nemkülönben az udvari kapcsolatok, az ott zajló lobbitevékenység sokat nyomott a latban. Ennek részleteiről, legalábbis a középkorban, nagyobb számú forrás híján vajmi keveset tudunk. Mindörökké felderíthetetlen marad egyes külkapcsolatok, a diplomáciai tárgyalások és döntések háttere, a kisebb-nagyobb politikai szereplők érdekérvényesítő képessége. A kutató sokszoros áttét révén nyert, különböző valószínűségű feltételezésekkel kénytelen beérni. A sikeres ügyeket a napjainkra maradt oklevelek óhatatlanul is láthatóvá teszik. Az ügyintézés, érdekérvényesítés nehézségét és mikéntjét legalább olyan jól, ha nem jobban mutatnák meg számunkra a kudarcos esetek, ám azoknak gyakorlatilag semmi nyoma nem maradt.

Jelen írás tárgyát egy nemrég közölt 1496. évi követjelentés adja, amely többek között egy, a királyi udvarban tett audienciának a részleteivel is megismertet bennünket.¹ E követjárás csak részben érte el célját, s – többek között – éppen ezért is tarthat számot érdeklődésünkre, mivel ugyanolyan fontossággal bírnak azok a témák, amelyeket nem sikerült előmozdítani. Korábbi munkámban sokkal inkább e követséghez kapcsolódó forrásoknak a közzétételére koncentráltam, semmint azoknak kimerítő elemzésére, s így (legalább) két elvarratlan szálat hagytam. Egyrészt nem adtam számot arról, hogy vajon a Schönherr Gyula által felfedezett forrásokon (beleértve a követjelentést is) kívül maradt-e fenn más a boroszlói iratanyagban, amely így vagy úgy a középkori Magyar Királyságra vonatkoztatható. Másrészt, egy másik, tudomásom szerint részleteiben nem túlságosan sokat bolygatott, roppant izgalmas kérdéskörre sem tudtam kitérni: Szilézia, ezáltal pedig Boroszló különös helyzetére az 1490-ben a Jagellók alatt egyesülő magyar–cseh kettős királysá-

* A szerző az NKFIH posztdoktori ösztöndíjasa (PD 124 903, munkavégzés helye: MTA BTK TTI), a „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP 2015–4/2015), valamint a „Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában” (NKFIH KH 130473) kutatócsoport tagja (peterfi.bence@btk.mta.hu). A tanulmány az NKFIH támogatásával az NKFIH Alapból valósult meg.

1 Péterfi Bence: Hungarikák Boroszlóból. Schönherr Gyula gyűjtésének nyomában. *Lymbus* 15. (2017) 9–46.

gon belül. Mindez, ahogy látni fogjuk, Boroszlónak elsősorban kereskedővárosi minőségében volt kulcsfontosságú.

Az alábbiakban előbb Boroszló és a Magyar Királyság sokszínű kapcsolatrendszerének kiterjedt voltát mutatom be – régebbi és újonnan megjelent munkákra támaszkodva – annak érdekében, hogy az 1490-es évekbeli boroszlói törekvések hátterét jobban érzékeljük. Majd a budai jogkönyv egyik jól ismert passzusához kapcsolódva részletesen foglalkozom a boroszlói tanács azon érvrendszerével – ezáltal részben pótolva az említett hiányosságokat –, amelyet a magyar–cseh királyi udvarban vetett be céljai eléréséhez. A sziléziai város politikai és diplomáciai törekvései közül az alábbiakban csak a legambiciózusabbra fogok összpontosítani: arra, amely a boroszlói kereskedőpolgárokat Buda, a Magyar Királyság tényleges fővárosa kiváltságainak szintjére repítette volna. E nagyszabású terv királyi udvarbéli fogadtatására részben az említett 1496. évi beszámolónak köszönhetően tudunk következtetni. Mindez nem teljesen ismeretlen a szakirodalomban: a sziléziai szerzők nyomán Kubinyi András is hírt adott róla, ugyanakkor senki nem fejtette ki részletesebben e törekvések hátterét és pontos lefolyását.² A kérdéskör vizsgálatával arra is választ remélhetünk, hogy a boroszlói polgárok milyen körülmények között látták magukat elég erősnek – mert nem egyszeri esetről volt szó – ahhoz, hogy a budaiak jogaival vitába szálljanak. Ez pedig abban segíthet bennünket, hogy közelebb kerüljünk a Mátyás-féle hódítások folytán 1469 óta a Magyar Királysághoz szorosabban fűződő boroszlói (kül)politika mozgatórugóihoz és annak eszköztárához.

Boroszló és a Magyar Királyság

Miként az a kereskedelmi kapcsolatokról szinte minden esetben megállapítható, a legkorábbi üzleti ügyek emléke ebben az esetben is homályba vész. A korai időszak hiányos forrásviszonyaiért csak részben tehető felelőssé az 1241–1242. évi tatárjárás, amelynek következtében a korai Boroszló is elhamvadt. A jószerével német telepesek révén újjáépülő és 1261-ben már magdeburgi jogok szerint élő város kereskedelmi kapcsolatrendszere meglehetősen hamar helyreállhatott. Erről tanúskodhat többek között az, hogy egy 1266. évi vámtarifában magyar vagy Ausztriából behozott borról írnak (*vino Ungarico vel de Austria*),³ egy nyolc évvel későbbi (1274) kereskedési szabályzatban

2 *Wendt, Heinrich*: Schlesien und der Orient. Ein geschichtlicher Rückblick. Breslau 1916. 58–59. Vö. *Kubinyi András*: Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig (1541-ig). In: Budapest története II. A későbbi középkorban és a török hódoltság idején. Szerk. Gerevich László, Kosáry Domokos. Budapest 1975. 101.; *Kubinyi András*: Buda és Pest szerepe a távolsági kereskedelemben a 15–16. század fordulóján. In: *Uő*: Tanulmányok Budapest középkori történetéről I. Budapest 2009. 368.

3 *Myśliwski, Grzegorz*: A Silesian Town and the Hungarian Monarchy. Economic Contacts between Wrocław and Hungary, ca. 1250–1500. In: *Central Europe and its Medieval Networks*.

(*Handelsordnung*) szintén magyar bort említenek, s az 1327. évi boroszlói „nagy vámtarifában” magyar ökröket találunk.⁴ Jóllehet az 1335. év Boroszló és Szilézia életében „országváltást” jelentett, a cseh és a lengyel király között dúló háborút lezáró megegyezés éppen Visegrádon, a magyar szakirodalom számára más szempontból sokkal többet emlegetett királytalálkozó keretében történt meg.⁵ A területátadás azonban valószínűleg alapjaiban nem rengette meg a Magyar Királysághoz fűződő gazdasági érdekeltségeket, már csak azért sem, mivel az új királynak, a cseh korona országait irányító Luxemburgi Jánosnak sem fűződött ehhez érdeke.

1364-ben I. Lajos magyar király egy új, Boroszló és a Cseh Királyság egyéb országrészei felé irányuló út kialakítására adott parancsot. A csábító ereje ezen útvonalnak az volt, a kassaiak, a szepesiek és mindazok számára, akik ezen út elkészítéséből részt vállaltak, hogy csak három előre meghatározott helyen (Liptón, Turócon és Zsolnán) kellett mázsaszekerenként négy-négy garasnyi vámot fizetniük.⁶ Egy évvel később – az 1364. évi, magyar szempontból kedvező kiváltságlevelet ellensúlyozandó – a magyar király a nürnbergiekhez és prágaiakhoz hasonló jogokkal⁷ ruházta fel (valójában vette védelmébe) a sziléziai város Magyarország területére jövő kereskedőit, akik a jogos harmincadok és vámok megfizetése után szabadon mozoghattak a Magyar Királyságban.⁸ Ezt a privilégiumot a magyar királyi utódok közül Luxemburgi Zsigmond is megerősítette 1421-ben. A boroszlói kereskedők magyarországi tevékenysége „kívülről” is támogatásra lelt, 1441-ben Ulászló nem magyar, hanem lengyel királyi minőségében biztosított kiváltságot a város kereskedőinek.⁹ A kiváltságlevelek megléte és azok átírása közvetve azt bizonyítja, hogy a 14. század középső harmadától Boroszló számára a délkeleti útirány nagy fontossággal bírhatott.

Commerce, Contacts, Communication. Eds. Balázs Nagy, Felicitas Schmieder, András Vadas. Abingdon–New York 2019 [2018]. 239.

4 *Wendt, H.*: Schlesien i. m. 56–57.

5 Vö. Visegrád 1335. Szerk. Rácz György. Budapest 2009.; *Pustejovsky, Otfrid*: Schlesiens Übergang an die böhmische Krone. Machtpolitik Böhmens im Zeichen von Herrschaft und Frieden. Köln–Wien 1975.

6 *Halaga, Ondrej R.*: Spojenia slovenských miest s Poľskom a Rusou do 16. stor. Historické štúdie 11. (1966) 140. – Forrása: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban DF) 269 299. Regesztája: Anjou-kori oklevéltár XLVIII. Szerk. Piti Ferenc. Budapest–Szeged 2018. 783. sz. Vö. *Myśliwski, G.*: A Silesian Town i. m. 240. – Az említett vámhelyekre lásd *Weisz Boglárka*: A királyketteje és az ispán harmada. Vámok és vámszedés Magyarországon a középkor első felében. Budapest 2013. 256., 406., 444.

7 Ennek előtörténetét lásd *Skorka Renáta*: A csökkentett vámtarifájú út kialakulása I. Károly uralkodása alatt. Történelmi Szemle 55. (2013) 468. 92. j.

8 „...ipsi mercatores ubique in regno nostro iustis tributis et tricesimis eorum persolutis ab omni impedito, molestia et infestacione tributariorum et tricesimatorum nostrorum obsoluti immunesque habeantur et exempti” – Breslauer Urkundenbuch. Bearb. Georg Korn. Breslau 1870. 209–210.

9 *Myśliwski, G.*: A Silesian Town i. m. 240.

Egyelőre csak közvetett bizonyítékon alapuló feltételezések szólnak amellett, hogy a magyar réz már a 14. században utat talált Sziléziába. A szállítást a 15. század első harmadában bizonyosan lehet igazolni.¹⁰ S jóllehet a Magyar Királyság földje aranyat és ezüstöt is rejtett, e bányatermékek célpontja kevésbé Szilézia lehetett, mivel ezekben e tartomány is bővelkedett. Ennek ellenére a magyar arany és ezüst szórványos sziléziai előfordulása a 15. századtól adatolható.¹¹ Ugyancsak kimutatható sziléziai nemesfém a Magyar Királyságban. Vélhetően elsősorban átmenő forgalomról van szó,¹² ahogy az egy 1430. évi forrásból kitűnik: Boroszló város tanácsa azért kérte Pozsony közbenjárását Zsigmond királynál, mert egy boroszlói polgár szolgáját, aki különféle árukkal és veretlen arannyal tartott Velencébe, Pozsonyban – a sziléziai város bizonyos kiváltságai ellenére – feltartóztatták.¹³ A boroszlói tanács álláspontja vélhetően az 1365. évi, I. Lajos által kibocsátott kiváltságlevél alapult. Igen ám, de a magyar fél reakciója is érthetőnek tűnik, mivel az ország területéről – a kötelező kamarai beszolgáltatás, valamint a magyar király pénzverési monopóliumának az értelmében – semmilyen körülmények között nem lehetett veretlen nemesfémet kivinni.¹⁴

A nem a föld mélyéből származó, de ugyanúgy tetemes értéket képviselő áruk, nevezetesen a fűszerek (bors, sáfrány) szempontjából a Magyar Királyság lehetett az 1420–1430-as évektől Boroszló számára az efféle áruk beszerzőhelye. Ami a Magyarországból a sziléziai városba bevitt bors mennyiségét illeti, az az 1420-as években többnek bizonyult, mint amennyit Regensburgban, Prágában és vélhetően Velencében szereztek.¹⁵ A legkelendőbb sziléziai exporttermékek jó eséllyel a különféle textíliák bizonyulhattak – azzal a meghagyással természetesen, hogy sziléziai szövetet nemcsak sziléziai kereskedő hozhatott be, nem kizárva ezenkívül azt sem, hogy nem közvetlenül Sziléziából érkezett a szállítmány. Jóllehet már a 14. század elejétől van adatunk lengyelországi eredetűnek mondott posztóra Sopronból (ekkor még, ahogy

10 *Myśliwski, G.*: A Silesian Town i. m. 239., 241–242.

11 Uo. 242.

12 Grzegorz Myśliwski szerint a boroszlói kereskedők Velencébe szállított portékája között olykor magyar nemesfém is lehetett. Ennek formája azonban a fentebb már említett beszállítási kötelezettség, a pénzverési jog monopolizált volta miatt véleményem szerint még annál is feltételesebbnek és korlátozottabbnak tartható, ahogy Myśliwski szól róla: *Myśliwski, Grzegorz*: Venice and Wrocław in the Later Middle Ages. In: Central and Eastern Europe in the Middle Ages. A Cultural History. Eds. Piotr Górecki, Nancy van Deusen. London–New York 2009. 109.

13 DF 239 534.

14 Zsigmond 1405. évi törvénye a korábbi állapotoknak megfelelően tiltotta az arany, az ezüst, a réz és más érc kivitelét az országból. *Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457.* Hrsg. Franciscus Döry, Georgius Bónis, Vera Bácskai. Budapest 1976. (a továbbiakban DRH 1301–1457.) 203.

15 *Myśliwski, G.*: A Silesian Town i. m. 242–243.

fentebb utaltunk rá, Szilézia is a lengyel korona részét képezte), a források nagyobb arányban a 15. század elejétől jelennek meg.¹⁶

Az üzleti kapcsolatok természetesen nem léteztek konfliktusok nélkül, amit a már említett, 1430. évi pozsonyi példa is tanúsít. Az afféle érdekképviselő korántsem mondható ritkaságnak a kései középkorban. A fentiekhez hasonló, akár a boroszlói tanács, akár maguk az érintett polgárok tol-lából és érdekében született levelek ismertek Bártfa,¹⁷ Buda,¹⁸ Kassa,¹⁹ Kör-möcbánya,²⁰ Selmecbánya²¹ vagy éppen Segesvár²² vonatkozásában. Termé-szetesen a Magyar Királyság alattvalói is motiváltak lehetnek az érdekérvé-nyesítésben, ahogy arról – többek között – Buda,²³ Kassa,²⁴ Körmöcbánya,²⁵ Lőcse,²⁶ Pozsony,²⁷ Rozgonyi István győri ispán²⁸ és Bazini-Szentgyörgyi Pé-ter²⁹ levelei tanúskodnak. Mindezen adatokat a boroszlói polgárok üzleti ügyeit rögzítő városkönyvekben, okleveles anyagban található adatmorzsák-kal lehet kiegészíteni.³⁰

16 Uo. 243–244.

17 1466: Bártfa szabad királyi város levéltára. 1319–1526. I–II. Szerk. Iványi Béla. Budapest 1910. (a továbbiakban Bártfa) 1663. sz. (DF 214 364.), 1468. április 25.: Uo. 1732. sz. (DF 241 433.) – Boroszlói polgárok saját nevükben kelt pénzügyi követelése 1460. október 5.: Bártfa 1230. sz. (DF 213 927.), 1461. január 15.: Uo. 1313. sz. (DF 2140 14.) – Boroszlói polgár házának bártfai tartozás miatti zár alá vétele 1472. december 1.: Bártfa 1925. sz. (DF 214 624.).

18 1414. február 14.: *Schönherr Gyula*: A boroszlói levéltári lelet magyar vonatkozásai. Magyar Könyvszemle ÚF 1. (1892–1893) 280. (eredetije elpusztult). – A Schönherr által kivonatolt ok-veles anyagnak körülbelül csak a harmada élte túl a háborút. Vö. *Péterfi B.*: Hungarikák Bo-roszlóból i. m. 13., 16–18.

19 1458. április 26.: DF 271 420., 1492. november 24.: DF 271 474., 1495. április 14.: DF 271 500., 1512. február 16.: DF 271 577. – Boroszlói tanúsítvány két boroszlói polgár (kassai?) üzletéről: 1440. november 28.: DF 271 182. – Egy boroszlói polgár keltezetlen levele Kassához a vele szemben fennálló adósság tárgyában: DF 271 460.

20 1506. február 18.: DF 280 724.

21 1522. május 16: DF 235 288.

22 1483. január 3.: Archiwum Państwowe w Wrocławiu, Wrocław (a továbbiakban APW), Doku-menty miasta Wrocławia (a továbbiakban DMW) Nr. 5458. (mikrofilm: T.55131). Kivonat: *Stel-mach, Roman*: Katalog średniowiecznych dokumentów przechowywanych w Archiwum Państwowym we Wrocławiu. Wrocław–Racibórz 2014. 14690. sz.

23 1485. szeptember 21.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 286. (az eredetije elpusztult).

24 1420. november 22.: APW DMW Nr. 1478. (mikrofilm: T.51077).

25 1472. november 24.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 280. (az eredetije elpusztult), 1493. április 1.: Uo. 287. (az eredetije elpusztult).

26 1438. november 14.: APW DMW Nr. 2235. (mikrofilm: T.51813), 1491. április 7.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 286. (az eredetije elpusztult).

27 1495. április 20.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 287. (az eredetije elpusztult).

28 1425. március 14.: APW DMW Nr. 1616 (mikrofilm: T.51234), illetve 1425. március 21.: *Schön-herr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 280.

29 1497. május 5.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 288. (az eredetije elpusztult).

30 További adatokra lásd *Wendt, H.*: Schlesien i. m. 51–64.; *Mysłowski, G.*: A Silesian Town i. m. 236–262.

Aligha fér ahhoz kétség, hogy a hatékony kereskedelem csak pontos értesüléseken alapulhatott. Az 1420-as évektől több olyan követjelentés is fennmaradt, amely magyarországi követjárás kapcsán keletkezett. Amikor pedig már közös uralkodó alá tartozott a Cseh és a Magyar Királyság, amolyan közel külföldi minőségben jártak magyar földön a boroszlói követek, és látták el értesülésekkel a hazaiakat.³¹ De nemcsak emiatt figyelték árgus szemekkel a magyarországi ügyeket, hanem a szomszédos, cseh és osztrák területeken is meglévő érdekeltségeik miatt.

Az elmondottak ellenére az összkép meglehetősen töredékes. Valószínűleg a legjelentősebb, Budán lakó kereskedőket nem a sziléziai útirány tarthatta leginkább lábzan. A 15–16. század fordulójának kereskedelmi viszonyait elemző Kubinyi András idézve: „Sziléziai családi és üzleti kapcsolatok ugyan léteztek, de mennyiségük nem érte el a nyugatit.”³² Még ha persze olyan nem különösebben rendkívülinek tűnő eset is ismert, amikor valamely boroszlói polgár fia Lőcse polgárává vált,³³ valószínűleg a Kubinyi-féle megállapítás a sziléziai kereskedőkről magyar vonatkozásban ugyanúgy elmondható.

Ezen túllépve, azt számszerűsíteni meglehetősen nehéz vállalkozás, hogy – akár csak megközelítőleg – mennyire volt „jelentős” egy adott határszakasz, harmincadhely forgalma, miféle és mekkora kilengések lehettek (és miért). A Szilézia felől közelítő, Boroszló és a Magyar Királyság 1500 előtti kereskedelmi kapcsolatait átfogóan elemző Heinrich Wendt, illetve Grzegorz Myśliwski nem bukkan efféle számadásszerű forrásra sziléziai levéltárakban. A magyarországi iratanyagból viszont az 1457–1458. évi pozsonyi harmincadkönyvek segítségül hívhatók. Az ott fellelhető adatsorokat fenntartással lehet csak figyelembe venni, miután a Sziléziát és a Magyar Királyság közepét, Budát összekötő út nem kanyarodott el Pozsony felé. (Ha esetleg Morvaországon át a Habsburgok uralta területekre vitt előtte az útja, onnét viszont már könnyen megmagyarázható a pozsonyi átutazás.) Az 1457–1458. évi pozsonyi harmincadkal kapcsolatos feljegyzések tehát aligha tanúskodhatnak a boroszlóiak teljes magyarországi áruforgalmáról. Ugyanakkor e kivételes pillanatfelvételnél köszönhetően 16 boroszlói illetőségű polgárról van tudomásunk, akik – Kováts Ferencet idézve – „leginkább lengyel (azaz lengyel–sziléziai) posztókat, nemkülönben flandriai (tirlemonti, yperni) és csekély számban acheni, kölni és brünni posztókat importáltak. Az 1457-ben Pozsonyba érkezett 16 boroszlói polgár közül 15 posztóbehozó volt, a kikre a behozott finom posztók után 727,66 a.ft. vámszabás esett. A boroszlóiak között 1 legnagyobb, 4 nagy, 10 közepes és 1 kis behozó volt, utóbbi a tizenhatodik boroszlói polgár, aki nem posztókat, hanem ónárúkat hozott be.”³⁴ (Kováts kis be-

31 Például *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 277–290.

32 *Kubinyi A.*: Buda és Pest i. m. 34.

33 1491. április 7.: *Schönherr Gy.*: A boroszlói levéltári lelet i. m. 286.

34 *Kováts Ferenc*: Nyugatmagyarország áruforgalma a XV. században a pozsonyi harmincadkönyv alapján. Történet-statisztikai tanulmány. Budapest 1902. 163.

szállítón azokat a személyeket értette, akik 5 aranyforint alatt, közepesen az 5 és 50 aranyforint között, nagyon pedig 50 aranyforint felett fizettek vámot.³⁵⁾ A sziléziai gyártású textíliák a 15. század második felétől a magyarországi írott forrásokban éppúgy, mint a régészeti leletanyagban kimutathatóvá válnak.³⁶ E nyomokból a behozó személyére semmiféle következtetést nem tudunk levonni, pusztán a kereskedelmi kapcsolatok megléte dokumentálható.

A 16. század első harmadában jókora változásokat tapasztalhatunk, ahogy arra már Pach Zsigmond Pál felhívta a figyelmet: a morvaországi és sziléziai posztóbehozatal ebben az időszakban jelentős mértékben felívelt.³⁷ Erről tanúskodnak azok a vámnaplók, amelyek az 1520–1530-as évekből a Révayak levéltárában szerencsés módon ránk maradtak,³⁸ és amelyek elsősorban az északnyugati irányról, azaz az északnyugati országrészt Sziléziával összekötő út forgalmáról nyújtanak képet. Természetesen nemcsak az áruk, hanem a kereskedők között is feltűnnek sziléziai, közelebről boroszlói személyek.³⁹ (E forrásoknak Kovátshoz hasonló pedáns, statisztikai vizsgálata azonban várat magára.)

A magyar területekre be- és kiáramló árukról és kereskedőikről az 1457–1458. évekhez hasonló pillanatfelvételt kaphatunk 1542-ből, amelynek forrását 15 harmincadnapló jelenti. A forrásfennmaradás itt sem teljes körű, mivel csak a pozsonyi főharmincad és az ismeretlen pillanatban a trencsénitől önálló sodó nagyszombati főharmincad és számos, de nem az összes leányharmincadjuk anyagát tartalmazza. Értelmezésükben az 1540-es évekből ránk maradt néhány más harmincadnapló segít.⁴⁰ Ember Győző vizsgálatai alapján megállapítható, hogy az áruk értékét tekintve sziléziai, azon belül is boroszlói kereskedők, bár – az 1450-es évekkel ellentétben – általában egy-két főről volt szó, igen komoly értékben kereskedtek – Ember kategóriáit használva – élelmiszerekkel, bőr- és prémárukkal, kötött-szövött árukkal.⁴¹ Az első kategória esetében Boroszló a behozatalban Pozsony után (3460,65 forint) második helyen áll 991 forinttal, a kiviteli oldalon 1266 forinttal az első helyen található Sopront jócskán megelőzve (941,20 forint). Négy kereskedő áruja meghaladta

35 Uo. 71–72.

36 Vö. *Mordovin Maxim*: Textiltvégek védjegyei. A textilkereskedelem régészeti emlékei a Magyar Királyság területén. Budapest 2018. 178–200.

37 *Pach Zsigmond Pál*: Magyarország nyugati gyapjúszövet-behozatala a XV. és a XVI. század közepén. Történelmi Szemle 14. (1971) 24–34. Vö. *Ember Győző*: Magyarország nyugati külkereskedelme a XVI. század közepén. Budapest 1988. 31.

38 A Révayak Budapestre sodródott levéltártöredéke is tartalmazott egy vámjegyzéket 1522-ből Turócszentmártonból: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár 105 813. Boroszlói adatok: Uo. fol. 5v.

39 *Horváth, Pavel*: Príspevok k obchodným stykom Slovenska so Sliezskom a Moravou v prvej polovici 16. stor. Historické štúdie 11. (1966) 183. (A vámnaplókat feldolgozó Pavel Horváth elsősorban a jelenségre koncentrált, részleteiben a kereskedők személyével nem foglalkozott, és Kovátshoz hasonló, alapos statisztikát sem találunk nála.)

40 *Ember Gy.*: Magyarország i. m. 17–22.

41 Vö. Uo. 237.

az 1000 forintot, ezek között egy volt boroszlói, hat fő portékája az 500 és 1000 közötti tartományba esett (ezek között nem található sziléziai), tizennégy kereskedő 200 és 500 forint közé tehető szállítmánnyal rendelkezett. Ezek között egy fő köthető Sziléziához.⁴² A második helyen említett kategóriában, a bőr- és prémárúk kivitelében Bécsset és Pozsonyt követve Boroszló áll az első helyen 755,70 forinttal, míg kivitelben Pozsony és Nagyszombat mögött a harmadik helyre szorult 646,40 forinttal. Boroszló, Pozsony, Nagyszombat áruforgalma haladta meg egyedül az 1000 forintot e csoporton belül.⁴³ A kötött-szövött áruk terén egy nagyságrenddel nagyobb összegekről van szó. A behozatali oldalon Pozsonyt, Székesfehérvárt, Pestet követi Boroszló 10 886 forint értékű áruval, amely egyetlen kereskedőhöz köthető.⁴⁴ Összegezve látható, hogy a boroszlói nagy forgalmú kereskedők üzletpolitikájában a magyarországi behozatal sokkal nagyobb hangsúlyt kapott (Pozsony, Székesfehérvár, Pest után a negyedik helyen 12 812,70 forinttal), mint a magyarországi áruk kivitele (40. helyen 1912,40 forinttal).⁴⁵ A sziléziai város vetélytársai részben a hazai (Buda, Nagyszombat, Pest, Pozsony, Székesfehérvár), részben az ausztriai (Bécs) települések voltak.⁴⁶ Az Ember által megrajzolt kép éppen az 1540-es években alakult át, mivel az oszmán hódítás a korábbi kereskedői réteg számára komoly csapást jelentett. A budaiak áttelepedése és magukkal vitt kapcsolatrendszere többek között Nagyszombat felvirágzását hozta el.⁴⁷

Az elmondottakat érdemes Boroszló kapcsolatrendszere felől is szemügyre venni. A 16. század első felében keletkezett helyi források, üzletkötések, zálogügyleti nyilvántartások alapján úgy látszik, hogy a város kereskedői számára elsődleges kereskedelmi célpontnak Lengyelország (Krakkó, Varsó, Posen) számított, minden más csak ezután következett: Cseh- és Morvaország (Olmütz, Prága), a porosz területek (Danzig, Thorn), valamint a Magyar Királyság (Buda, Pozsony, Erdély). A zálogügyleteknek 4,4 százaléka, az üzletkötések 10,9 százaléka kötődött a magyar korona országaihoz.⁴⁸ Ugyanakkor már a Mátyás korból, de a magyarországi Jagellók idejéből bizonyosan tudjuk, hogy a boroszlói (nagy)kereskedők komoly megrendeléseket kaptak a magyar királyi udvarból. Nem véletlenül hallunk 1485-ben arról, hogy egy kereskedőnek helyi, budai ügyvivője volt.⁴⁹ Az üzletek relatív „ritkaságát” az áruk értéke, ahogy a magyarországi vámnaplóból láthattuk, jócskán ellensú-

42 Uo. 109., 180. (12. táblázat, 1. rész).

43 Uo. 110., 185. (12. táblázat, 3. rész).

44 Uo. 111., 186. (12. táblázat, 4. rész).

45 Uo. 246., 332–334.

46 Uo. például 109–111.

47 Vö. *Bessenyei József*: A Magyar Királyság központja, Buda és Nagyszombat kapcsolatrendszere a Mohács utáni évtizedekben. Tanulmányok Budapest Múltjából 40. (2015) 107–110.

48 *Hennig, Friedrich-Wilhelm*: Die Handelsfunktionen Breslaus in der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts. *Scripta Mercaturae* 6. (1972:1–2.) 107–109.

49 *Wendt, H.*: Schlesien i. m. 60–61. – A boroszlóiak budai üzletelésére lásd még: *Kubinyi András*: Budai kereskedők udvari szállításai a Jagelló-korban. In: *Uő*: Tanulmányok i. m. I. 346–347.

lyozhatta, jóllehet tagadhatatlannak tűnik, hogy a kisebb pénzű kereskedők számára e magyarországi üzletek kevésbé voltak vonzóak.

Boroszlói álmok, budai valóság

Buda és Boroszló kereskedelmi konfliktusának kezdetét nem tudjuk pontos időhöz kötni, valószínűnek tűnik azonban, hogy csak azután törhetett a felszínre, miután Mátyás hódoltatta Sziléziát, azaz amikor Boroszló a Magyar Királyság határain belül került. Itt elsősorban az 1479. évi olmützi szerződésre utalhatunk, amelynek értelmében Szilézia és Lausitz a magyar király zálogai-vá váltak, de erre alább még visszatérek. A délnémet városokhoz képest viszonylag közel fekvő, tett- és tőkeerős boroszlói polgárok egy része a királyi udvarban is megfordult az imént említett udvari szállításai révén, és ott saját boldogulások érdekében minden eszközt latba vethettek. Jó példa a hatékony boroszlói érdekvégyesítésre az az eset, amelynek folytán – a sziléziai város kérésére – 1481 júliusának végén a király meghagyta a vámszedőknek, hogy híddal rendelkező vámhelyeken legfeljebb egy forintot, híd nélkülieknél legfeljebb fél forintot szedjenek a sziléziai város kereskedőitől. A vámlimitáció betartatása a vármegyéknek lett a feladata: az engedetlen vámszedőkkel szemben hatalmi szóval kellett fellépniük és a lefoglalt vámhelyeket további királyi parancsig kezelniük.⁵⁰ 1483 szeptemberében újfent a boroszlóiak panaszával szembesülünk. Ezúttal azonban sokkal súlyosabb problémák hátráltatták kereskedelmi tevékenységüket. A Magyar Királyságban tartózkodó boroszlóiak egy részét a budai tanács nem engedte árusítani, azzal érvelve, hogy ahhoz nincs joguk. Vélhetően a Budán folytatott kereskedésük foroghatott veszélyben. A két város közötti vita megtárgyalásának időpontját 1484 februárjára tűzték ki,⁵¹ ám az eset elsimítására csak jó fél évvel később, 1484 novemberének végén kerülhetett sor. Ekkor erősítette meg Mátyás a még I. Lajos által 1365 novemberében kibocsátott, fentebb már említett kiváltságlevelet.⁵² Nemcsak a budai tanácsnak, hanem valószínűleg más szabad királyi városnak is szűrhatta a szemét a boroszlóiak aktivitása. Mert, egy 1484 decemberé-

50 1481. július 28., jelenlegi valószínűsíthető őrzési helye: APW DMW Nr. 5366. Vö. *Stelmach, R.*: Katalog i. m. 14503. sz. Teljes szövegű közlés: *Das Teutsche Reichs-Archiv IV/2*. [Hrsg.] Johann Christian Lünig. Leipzig 1720. (továbbiakban *Reichs-Archiv*) 274–275. Kivonat: *Klose, Samuel Benjamin*: Von Breslau. Dokumentierte Geschichte und Beschreibung III/2. Breslau 1784. (a továbbiakban *Von Breslau*) 309. Kloséra történő utalás: *Mysłowski, G.*: A Silesian Town i. m. 240. Vö. *Wendt, H.*: Schlesien i. m. 59.

51 1483. szeptember 19. Konkrétumok nélküli kivonat: *Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter des Königs Matthias Corvinus II.* Hrsg. Berthold Kronthal, Heinrich Wendt. Breslau 1894. (a továbbiakban *Politische Correspondenz*) 392. sz. Forrása: *Von Breslau* i. m. III/2. 319. (bővebb kivonat).

52 1484. november 25. Teljes szövegű közlés: *Reichs-Archiv* 274.; *Politische Correspondenz II.* 79., 81. – Korábbi munkámban említettem e privilégiumot: ez csak megerősítése volt a meglévő jogoknak, nem biztosított újakat. Vö. *Péterfi B.*: Hungarikák Boroszlóból i. m. 15.

ben kelt királyi parancslevél címzettje nemcsak Buda, hanem a többi szabad királyi város volt: a király arra intette őket, hogy az I. Lajos által Boroszló számára adományozott privilégiumot tartsák meg és a sziléziai város kereskedését a jogos harmincad és vámok megfizetése után ne akadályozzák.⁵³ Lehet azonban, hogy egyszerűen arról volt szó, hogy a budaiak a tárnoki szék elé vitték az ügyet, ahol a tagok támogatásukról biztosították a város csoport legerősebb tagját.

Nem tudjuk, hogy az ügy miként rendeződött – ha persze valóban elült és nem forrásaink furcsa összjátéka tréfál meg bennünket –, az bizonyos, hogy 10–15 évvel később ismét hallunk felőle. II. Ulászló cseh udvartartása követte urát az új országba, és ugyanígy tett a cseh kancellária is. Ha tehát valaki a cseh királyi alattvalók közül saját ügyeiben rövid időn belül változást kívánt elérni, igencsak megfontolandó volt, hogy a messze fekvő Budára ellátogasson. Ezzel magyarázhatók a boroszlóiak túlnyomórészt Budára, a magyar-cseh királyi udvarba küldött követségei. 1496-ban nem először és nem is utoljára járt a boroszlói városi jegyző, Gregor Morenberg Budán.

Morenberg követjárásának eredményeként II. Ulászló kancelláriája 1496. augusztus 15. és 19. között legalább öt kiváltságlevelet állított ki a sziléziai város számára.⁵⁴ Ezzel a boroszlóiak szinte minden reménye beteljesült, a hangsúly a szinte szócskán van, mivel akadtak kivételek. Jelen téma szempontjából éppen ezek, az utólag hiú ábrándnak bizonyuló törekvések érdemelnek figyelmet, ezek pedig pontosan azok, amelyek a Buda és Boroszló közötti viszályra vonatkoznak.

Az 1480-as évekbeli panaszokkal szemben a boroszlóiak ekkori szándéka már világos volt: Budán túl is szabadon akartak kereskedni, amelyet – legalábbis látszólag – 1365. évi kiváltságlevelük is támogatott. Csakhogy mindez Buda lerakatjogával ütközött: külföldi kereskedőknek Budán kellett lerakodniuk portékáikat, amiken nem tudtak túladni, azt nem vihették tovább, a maradék áruval együtt kellett távozniuk a Magyar Királyságból.⁵⁵ Morenberg két évrre alapozott Boroszló érdekében. A királynak írásban benyújtott kérvényében azzal hozakodott elő, hogy miután Szilézia és ezáltal Boroszló zálog útján Hunyadi Mátyás kezére került, voltaképpen a magyar korona részének számít, ennél fogva kereskedőik nem tekintendők külföldinek, hanem a királyság „adósainak” (*debitores*).⁵⁶ Ugyanúgy az elzálogosított állapot játszott kulcssze-

53 1484. december 21.: APW Akta miasta Wroclawia Nr. 600. fol. 110v. Vö. Politische Correspondenz II. 81. (apról betűs részben utalás erre az iratra, 1484 helyett 1485. évi keltezéssel).

54 Vö. Péterfi B.: Hungarikák Boroszlóból i. m. 15.

55 Weisz Boglárka: Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban. Budapest 2012. 57.; Skorka Renáta: A budai jogkönyv lerakatra vonatkozó artikulusainak keletkezési története. In: Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. Weisz Boglárka. Budapest 2016. 370–371.

56 Péterfi B.: Hungarikák Boroszlóból i. m. 37–38. (A keltezetlen kérvény dátuma a közleményben olvasható időponttal szemben helyesen 1496. július 21. elé helyezendő, mivel aznap nyújtotta be Morenberg azt a királynak, miként arról a petíció utáni rájegyzés tanúskodik.)

repet a Szapolyai István nádor előtt előadott keresetében is.⁵⁷ Mindez azt jelentené, hogy belföldiként Buda lerakátjoga nem vonatkozna rájuk és Budán túla is utazhatnának. Maga az érv, mint látható, csavaros, de korántsem meglepő, hiszen – kis túlzással – ekkor még szinte biztosan sokakat, elsősorban persze a magyar urakat foglalkoztatta a másfél évtizeddel korábbi, 1479. évi olmützi megállapodás, amely Jagelló Ulászló és magyar királyi elődje, Hunyadi Mátyás között kötött. A két király – tudniillik egyaránt használhatták a cseh királyi címet – a cseh korona országait ugyanakkor tulajdonképpen felosztotta egymás között. A cseh területek maradtak meg Ulászlónak, Mátyás ezzel szemben Morvaországot, Sziléziát, Alsó- és Felső-Lausitzot nyerte el, amelyeket a másik fél Mátyás halála esetén 400 ezer forint kifizetése mellett csatolhatott volna vissza.⁵⁸ A rendezésre az 1490–1491. évi változások során nem került sor, jóllehet ennek – gondolhatták sokan, elsősorban a cseh és morva urak – az 1490 után uralkodó közös király miatt nem volt túl nagy jelentősége. De mindez csak később vált nyilvánvalóvá. A boroszlói tanácsnak a magyar király helyi kapitánya, Heinz Dompnig ellen közvetlenül Hunyadi Mátyás halála után folytatott, koncepciós jelleget öltő pere, amelynek során végül a fejét vették, tagadhatatlanul a külvilágnak szólt.⁵⁹ Dompnigot egyenesen azzal vádolták, hogy esküjét megszegte, mivel Mátyás és törvénytelen fia, Corvin János pozícióit támogatta, a cseh korona területeit meghódolásra kényszerítette, amelynek folyamányaként Boroszló és Szilézia a magyar korona zálogává vált, és a csehtől, melyhez örökjogon tartozott, elszakított.⁶⁰ A magyar rendek nemcsak Ulászló cseh király 1490. júliusi koronázási feltételei között szerepeltették (az 5. paragrafusban), hogy Szilézia és Lausitz – a

57 Uo. 32.

58 Köblös József – Süttő Szilárd – Szende Katalin: *Magyar békeszerződések (1000–1526)*. Pápa 2000. 231 (Köblös József fordítása). Vö. *Politische Correspondenz II.* 9–12., 14., 20–29.

59 *Czechowicz, Bogusław – Kapustka, Mateusz*: Hunyadi Mátyás uralkodása és képzőművészeti reprezentációja Sziléziában és Lausitzban. In: Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban (1458–1490). Kiállítási katalógus. Szerk. Farbak Péter, Spekner Enikő, Szende Katalin, Végh András. Budapest 2008. 78.

60 „Sodanne eyne uffenbare rede alhie gangen hat, das die kon. mai. alhier kommen welde und wurde seiner kon. mai. son, den bostart, mitbringen und wurd uns alle dorczu czwingen, das wir denselben zu einem herrn ufnehmen sulden, als denne alreit die kon. mai. etliche lande und furstenthumer yn Slezien dem bostart zu houlden geczwungen hette. Sodenne Heintcze Dompnig alhie hauptman ist gewest und solche eyde hinder dem rate und gantzen gemeynde, arm und reich gethan hat dem genanten bostart, kan iderman wol abnehmen, das er darczu geraten hat, das die stat alhie und gantze land solchs auch hetten thuen müssen. Dadurch die stat und land alhie der crone zu Hungern, als eyn pfandt, und der crone zu Behmen, dorczu wir erblich gehoren, entwendt und abegeczogen hetten sullen werden. Dadurch [er] seine ere nicht betracht und widder seinen eyd gethan hat.” – *Politische Correspondenz II.* 213. Vö. még 214. (apró betűs rész) Dompnigra lásd *Markgraf, Hermann*: Heinz Dompnig, der Breslauer Hauptmann †1491. *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens* 20. (1886) 191–194.

fentebbi szerződés miatt – a magyar koronától nem elidegeníthető,⁶¹ hanem későbbi országgyűlési dekrétumokban (1492: 4. tc., 1498: 23–24. tc., 1504: 20–21. tc.) is megtaláljuk ezt a kitételt. Olyan formában, hogy Morvaország, Szilézia és Lausitz, azaz a zálogjogon bírt tartományok – a zálogösszeg kifizetése nélkül – nem elidegeníthetők, az ottani alattvalóknak nem a cseh, hanem a magyar király előtt kell hűbéri esküt tenni.⁶² Az efféle törekvések azonban az évek során lassacskán elhaltak. A magyar és cseh urak között talán utoljára ez ügyben II. Ulászló és fia, Lajos 1511. évi sziléziai látogatása kapcsán dúlt vita, amelynek tétje az volt, hogy Boroszló a magyar vagy cseh királynak tegyen hódolatot.⁶³ A ügy rendezése valószínűleg azonban a magyar urak legvérmesebb reményeket tápláló tagjait sem mozgathatta meg olyan nagyon, mivel a kérdés azután teljesen feledésbe merült.

Mint az elmondottakból látható, Morenberg az említett érveléssel az 1490-es évek derekán állt elő, vagyis éppen akkor tájt, amikor a magyar urak jelentősebb részét még foglalkoztathatta Szilézia és Lausitz helyzetének rendezése, ezáltal pedig támogatásukra számított. A király vagy a királyi tanács magyar és cseh tagjainak reakcióját nem ismerjük, alighanem az 1511. évi esethez hasonló megosztottságot láttunk volna. Ugyanakkor az érvelés képlékeny voltát mi sem jellemzi jobban, mint hogy 1496 augusztusában az éppen a kettős boroszlói követjárásnak köszönhetően kiharcolt egyik oklevél megerősítését a boroszlóiak Ulászlótól mint cseh királytól és sziléziai hercegtől kérték,⁶⁴ néhány évvel később, 1503-ban pedig magukról is cseh királyi alattvalóként szoltak ugyanazon királyi udvarban (*Függelék*, 3. sz., A–B). Morenberg külön felkereste a nádort is, akinek válasza szerencsére jól dokumentált: Szapolyai elhárítóan nyilatkozott. Külön hangsúlyozta, hogy hivatalánál fogva nem hajlandó a királyság alattvalói (jelen esetben a budai polgárok) ellen tanácsokat adni.⁶⁵ A boroszlói városi jegyző éles eszét dicséri az is, hogy Boroszló mellett egy, az azokban a napokban fennforgó eseményt is felelegetett: 1496. június 30-án a budai ferencesek kolostorában országgyűlésre összegyűlt nemesek, valamint a budai polgárok közül többen megrohanták Kálmáncsehi Domokos budai há-

61 A választási feltételek legutóbbi kiadása: Bak, János M.: Königtum und Stände in Ungarn im 14–16. Jahrhundert. Wiesbaden 1973. 152–154. itt: 153. 5. pont. Vö. Kubinyi András: A királyi tanács az 1490. évi interregnum idején. II. Ulászló választási feltételeinek létrejötte. Levéltári Közlemények 48–49. (1978) 66.

62 Decreta Regni Mediaevalis Hungariae IV. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary IV. 1490–1526. E copii manu scriptis Francisci Döry critice recensuerunt et anglice reddiderunt Peter Banyó et Martin Rady, János M. Bak assistente. Budapest–Idylwild 2012. (a továbbiakban DRMH IV.) 4–7., 104–105., 170–171.

63 Csak a legfontosabb szakirodalmat idézve: Weber, Matthias: Das Verhältnis Schlesiens zum Alten Reich in der frühen Neuzeit. Köln–Weimar–Wien 1992. 30–36. Vö. Czechowicz, B. – Kapustka, M.: Hunyadi Mátyás i. m. 78.

64 „...ir alde gewonheit zu bestatigen und als kunig zu Behmen und herczog in Slezien damit auf newes zu benaden.” – AMW DMW Nr. 6415. (mikrofilm: T.55850). A példákat lehetne szaporítani.

65 Péterfi B.: Hungarikák Boroszlóból i. m. 32.

zát.⁶⁶ Az ostrom nem sikerült, a zűrzavar viszont annál nagyobb volt. Morenberg ezen állapotokra hivatkozva előadta, hogy Boroszló polgárai nem tanúsítanak olyasfajta hűtlenséget, amelyet a budaiaktól láthattunk. A nádor azonban e ravasz érvelésre – nem tagadva a budaiak részvételét a csetepatéban – csupán annyit felelt, hogy ne gondolja senki, hogy a bűnösök büntetés nélkül megússzák a rendbontást.⁶⁷ A látogatás végén lejátszódó jelenet világítja meg igazán, mit remélt Morenberg Szapolyaitól, és talán kevésbé nádorsága, mint inkább a „régii szép idők” emlékére alapozhatott a követ, ugyanis jó húsz évvel korábban, az 1470-es évek folyamán a magyar nemes úr Sziléziában Hunyadi Mátyás egyik helytartójaként sokszor időzött Boroszlóban is. A követ és a nádor között zajló kommunikáció ekkor vált valójában párbeszéddé. Maga Szapolyai érdeklődött Boroszló állapotáról, illetve bizonyos régi urakról, nemkülönben Georg von Steinről, amire persze Morenberg készséggel válaszolt.

Míg az 1496. évi eset arról tanúskodik, hogy az 1365. évi kiváltságlevelüket hivatalos fórumokon kívánták újraértelmezni vagy éppen bővíteni a boroszlóiak, addig 1500-ban a boroszlói tanács riadalmának oka más volt, jelesül egy állítólagos új, királyi rendelkezés, amelynek értelmében külföldi kereskedők csak meghatározott, a magyar határ mellett kijelölt helyeken kereskedhettek volna. Ez pedig, érveltek a boroszlóiak, ellentétes kiváltságaikkal, amelyet néhány évvel korábban Mátyás is megerősített, és amelynek értelmében Budáig utazhatnak áruikkal (*Függelék, 1. sz.*). A félelmük valószínűsíthetően az 1498. évi 31. törvénycikknek szólhatott, amely kimondta, hogy a kereskedelmi áruk és állatok adásvételének a – jellemzően az ország határain található – harmincadhelyeken kellett lezajlania. Sem a belföldi kereskedők nem viheték ki az árukat, sem a külföldiek nem szállíthatták a harmincadhivatalokon túl portékáikat.⁶⁸ Ez persze az 1492. évi 84. törvénycikkhez képest jókora változás, mivel ott még az állt, hogy a külföldi kereskedők az ország belsejében is gond nélkül közlekedhetnek, úti céljaik ugyanakkor csak a korábban már kijelölt helyek közül kerülhettek ki.⁶⁹ Messzemenő következtetéseket levonni ezekből kétségkívül nem lehet, mert már az 1439. évi 9. cikkely is megtiltotta a különféle *natió*jú kereskedőknek azt, hogy az ország belsejébe utazzanak, kereskedniük csak a kijelölt helyeken volt szabad.⁷⁰ Minthogy ez utób-

66 Az épületet forrásközlésemben helytelenül azonosítottam Bakóc Tamás (egyik) budai házával. Sokkal inkább a bírósági munkában részt vevő személynök, egyúttal váradi püspök Kálmáncsehi Domokos jöhet szóba. Köszönöm Neumann Tibor észrevételét. Kálmáncsehire lásd C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapak és bárók. Budapest 2016. (a továbbiakban Archontológia 1458–1526. I.) 52., 75. stb. Budai házára lásd Végh András: Buda város középkori helyrajza. I. Budapest 2006. 238.

67 Péterfi B.: Hungarikák Boroszlóból i. m. 33.

68 DRMH IV. 108–109.

69 Uo. 36–37.

70 Decreta Regni Mediaevalis Hungariae III. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary III. 1458–1490. Critice recensuerunt et anglice reddiderunt János M. Bak, Leslie S. Domonkos et Paul B. Harvey Jr. Kathleen E. Garay adjuvante. Los Angeles 1996. 81–82.

biak között Buda rendelkezett a legerősebb pozícióval,⁷¹ a lerakatjoggal, ezért nyilvánvalóan az első útnak a „fővárosba” kellett vezetnie. Buda egyúttal, mint az közismert, harmincadszedő hely is volt, így az 1498. évi törvénycikkkel érvelve a budai árusítás sem lett volna a törvénnyel ellentétes. Egyelőre nem látni tisztán, hogy az 1498. évi cikkelyek keletkezésekor miféle pozícióharcok zajlottak,⁷² amelyek következtében esetleg a távolsági kereskedelemben érdekelt polgárokon csattant az ostor.

Ha úgy gondoljuk az elmondottak alapján, hogy az időnként pengeélen táncoló boroszlói kereskedők vakmerősége nem ment túl olykor a határon, és kizárólag tárgyalóasztal mellől intézték az érdekérvényesítés fáradságos munkáját, nem is tévedhetünk nagyobbat. Mert ha a követjárások során nem is mindig sikerült belátásra bírni a magyar királyt és a királyi tanácsot, a kiskapuk után vadászók számára a megalkuvásokban és kompromisszumokban bővelkedő valóság mindig több sikerrel kecsegtetett. Jól ismert a budai jogkönyvből, hogy 1502-ben a boroszlóiak mi módon okoztak óriási galibát. Szekereikkel Esztergomnál, vélhetően a kakati révnél átkeltek a Dunán (nyilván a bal partra), hogy Pest felé kerüljenek. Ez rögtön robbanásig élte a helyzetet. A boroszlóiak ugyanis egy Buda és Pest között dúló, réges-régi jogértelmezési viszály közepette találták magukat. Jóllehet Pest városa nyerte el a 13. század közepén a lerakatjogot, az igen hamar – a pesti polgároknak a túlsó parton álló hegyen alapított városba való átköltözésével – Budára szállt át. Ugyan a 15. század végére csak a külföldi kereskedőkre vonatkozó előírásokat foglalta magában ezen előjog, volt olyan idő (1421 előtt), amikor a belföldi kereskedőknek is ugyanúgy kötelező volt felkeresniük a budai lerakatot. A helyzet a kortársak számára sem volt magától értetődő. Az 1502. évi eset nyomán Buda és Pest előbb a tárnokmester és kincstartó előtt, majd nem sokkal később a személynök előtt tárták fel álláspontjukat, amelyben 1503 farsangjára Buda kerekedett felül egy I. Károly által kibocsátott oklevél bemutatásával.⁷³

Boroszlói forrásaink alapján egészen világos, hogy e jogértelmezési bizonytalanságra könyörtelenül rájátszottak a kereskedők. Egyébként is nehezen lenne hihető, hogy a budaiak lerakatjogával mindeddig nem találták szembe magukat, ahogy azt ők maguk állították. Azt a „valóság” nem minden elemét kifejtő, jogászokdó önvédelemnek tudhatjuk be, hogy a budai és pesti

71 Vö. *Skorka Renáta*: A budai jogkönyv i. m. 374.

72 A különböző időben keletkezett dekrétumok közötti, sőt olykor belső, cikkelyek közötti elentmondások sok esetben hatalmi játszmák következtében jöhettek létre. Ennek szemléletes példáját lásd *Mikó Gábor*: A parasztság költözési jogának szabályozása II. Ulászló király 1514. évi törvénykönyvében. Hamis értelmezések nyomában. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk. C. Tóth Norbert, Neumann Tibor. Budapest 2015. 330.

73 Buda város jogkönyve. I–II. Közreadja Blazovich László, ford. Schmidt József. Szeged 2001. (Budai Jogkönyv) II. 544–546. Vö. *Weisz B.*: Vásárok i. m. 69., *Skorka R.*: A budai jogkönyv i. m. 371–374.

sokadalmak között nem tett a boroszlói követ semmiféle különbséget, és magától értetődően szól arról, hogy ezúttal Pest lett volna a célja a boroszlói kereskedőknek, ahova a portékákat Vácról a Duna veszélyessége miatt – nem hajón, hanem – hét szekéren küldték volna, miként e gyakorlatra – szól az érvelés – már korábban is volt példa. Azt, hogy a pestiek és a budaiak közötti jogértelmezési vitáról és az ebből fakadó kiskapukról a boroszlóiak tudtak, világosan kiderül az 1502 novemberében a budai királyi udvarba küldött Morenberg számára kiállított követségi munkaanyagból. A követnek utána kellett járnia, hogy a pestiek és a budaiak miként értelmezték a kiváltságleveleiket, illetve annak is, hogy a pestiek hajlandók volnának-e Boroszló pártját fogni a Budával szembeni viszályban (*Függelék, 2. sz.*). Az tehát, hogy a budai sokadalmakon kívül a sziléziai város kereskedői a pesti éves vásárokon való árusításra is igényt tartottak, a pesti/budai lerakatjog keletkezéstörténetével áll összefüggésben. A budai jogkönyv egy másik cikkelye arra is rávilágít, hogy külföldi kereskedők ugyan nem árusíthattak Budán kívül másutt, de ha egyszer már kipakolták portékáikat, akkor legalábbis a budai Vízivárosban és Felhévízen megtúrták őket.⁷⁴ Az, hogy emögött tényleges gyakorlat állhatott, az említett konfliktus 1503. évi rendezési kísérlete során keletkezett iratból derül ki, a Buda és Boroszló közötti viszály nemcsak a két pesti sokadalom, hanem a „vár alatti”, azaz vízivárosi sokadalom körül is forgott (*Függelék, 3. sz., B*).

Összefoglalás

Talán nem járunk messze az igazságtól, ha úgy véljük, hogy a Buda előjogait korlátozó kísérletek kudarcra voltak ítélve, realitása igazán csak a már megszerzett kiváltságok megtartásának volt. 1493-ban és 1502-ben Raguzai is próbált az ügyben eljárni, hogy hasonló elbírálás alá essenek kereskedői, mint Budának,⁷⁵ tudomásom szerint azonban e raguzai kísérletek is, amelyek nyilván a belföldi vámfizetés alól akartak volna mentességet szerezni, sikertelenek maradtak. Valószínűleg a politikai akarat hiányzott ez esetben. Erre gondolhatunk legalábbis egy másik példa, Bécsújhely láttán, amely 1488 júniusa előtt – Buda mintájára⁷⁶ – Mátyás kegyéből mentesült a vámfizetés alól.⁷⁷ Ez

74 Vö. Budai Jogkönyv II. 536.

75 Raguzai és Magyarország összeköttetései oklevéltára. Összeállította Gelcich József, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Thallóczy Lajos. Budapest 1887. 645–646., 666. – Ezen adatok ismeretét Lakatos Bálintnak köszönhetem.

76 Buda belföldi vámmentességére lásd *Kubinyi András*: A városi rend kialakulásának előfeltételei és a főváros kereskedelme a 15. század végén. In: *Uő*: Tanulmányok i. m. I. 318–322.

77 1488. június 6.: „...quamvis iidem [a bécsújhelyi polgárok – P. B.] ab omni solutione tributi seu thelonii instar civium nostrorum Budensium per nos generose exempti sint et supportati...” – DF 286 422. (Az eredeti kiváltságlevél számomra nem ismert, csak ebből az említésből.) Vö. *Kubinyi A.*: Budapest története i. m. 101.

utóbbi eset azonban okkal nevezhető kakukktojásnak, ami egy roppant erőteljes gesztust mutat: egy frissen elfoglalt város polgárságának kívánt kedvében járni a magyar király, amely település III. Frigyes szemében a(z egyik) legkedvesebbnek számított. Boroszlónak tehát kudarcai miatt igazán nem kellett szégyenkeznie.

Mivel magyarázható mégis – azon a kissé közhelyes megállapításon túl, miszerint vérbeli kereskedővárosról lévén szó, a piacok biztosítása életbevágóan fontos volt – az a magabiztosság, kitartás és merészség, amivel Gregor Morenberg fellépett? Véleményem szerint ebben az ismerős környezet, amit a nádornál tett látogatás példáján is látunk, sokat nyomhatott a latba. Az 1470-es évek derekától immár nemcsak a gazdasági, hanem politikai-diplomáciai téren is nagy ember- és helyismeretre tett szert a boroszlói elit. Ezáltal és a gazdasági tevékenységéből származó további értesülések révén világosan fel tudta mérni, meddig és milyen eszközökkel feszítheti a húrt.

Függelék

Az egykori boroszlói városi levéltár II. világháborút átvészelő iratanyaga jelenleg az *Archiwum Państwowe we Wrocławiu*ban kutatható. Forrásaim kivétel nélkül egy *Liber derelictorum* címet viselő kötetből származnak, amelyet a valaha volt városi levéltárban az „F 1” jelzet jelölt, és amely jelenleg a nevezett állami levéltár *Akta miasta Wrocławia* állagán belül a kötetes kéziratok (*Księgi*) sorozatában a 600. sorszámot viseli. Tartalmát tekintve elsősorban városi követségek instrukcióit és ezekkel kapcsolatos feljegyzéseket találunk benne az 1480-as évektől kezdve az 1510-es évekig bezárólag. (Általában korabeli másolatokról van szó, de arra is van példa, hogy eredeti királyi parancslevelet is belekötöttek.) A küldöttek célpontjai részben a sziléziai tartományi gyűlések (*Fürstentag*) voltak, ezenkívül a királyi udvarokban, 1490 előtt Hunyadi Mátyásnál, 1490 után pedig Jagelló Ulászlónál megejtett követjárásokhoz kapcsolódó dokumentumokat is megőrzött e kötet.⁷⁸

Az alábbiakban a Buda és Boroszló közötti kereskedelmi vitára vonatkozó forrásoknak csak a témába vágó részletét közlöm, az egyéb, jellemzően sziléziai vonatkozásokból álló bekezdéseket elhagyom. Bár jól tudom, hogy az ilyesfajta szelekció semmiképpen sem szerencsés, a „műfaji” sajátosságok, illetve azok hiánya azonban szükségessé teszi e döntést. A követségekhez kapcsolódó forrásanyag ugyanis számos esetben változó, minden formai kritériumot nélkülöző szöveg, amely amolyan „munkanyag” benyomását kelti: a teendők informális összeírását éppúgy tartalmazza, mint a hivatalos, instrukciószerű szövegelemleket, amelyeket olykor az uralkodónak vagy a kancelláriának benyújtandó német vagy latin nyelvű kérelmek szakítanak meg.

78 Vö. még *Harc, Lucyna*: *Missiva kancelarii miasta Wrocławia*. Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka 54. (1999) 485–486.

Mind a latin, mind a német szövegek közlésénél, jóllehet törekedtem az egységesítésre, a szöveg sajátosságait igyekeztem megtartani. A német nyelvű iratoknál a ragozatlanul álló tiszteleti jelzőket nem oldottam fel, amennyiben azonban a rövidítés után további toldalékokat fűztek, jelöletlenül feloldottam a szót. Bár a sziléziai németiségben az -er és -en végződés sokszor -ir és -in formában tűnnek fel, ez nem következetes. Éppen ezért a rövidítések feloldásakor az előbbi formákat részesítettem előnyben.

1.

S. I. [Boroszló], [1500. március 23.]⁷⁹

*Tárgyalási munkaanyag a boroszlói tanács Budára küldött városi jegyzője, Gregor Morenberg részére (részlet)*⁸⁰

[fol. 267v] Allergnädigster herre und konigk! Ewer koniglichen mt. diemuttige undertane, diener, rathmanne und gemeine burger der stat Breslaw obberurt seint vor menschen gedencken in die crone czu Hungernn kowffschlagens halben und sunderlich auss genediger⁸¹ zulassung, freiheit und privilegien koniges Lodovici, e. k. m. vorfaren milder gedechtnus mit irer handtierunge und kouffmanschactz geczogen in die crone zu Hungern, aldo gekoufft, vorkowfft, gehandelt, gewandelt glich dem kowffmanne zu Prage, wie ewer konigliche mt. auss gnantem konigs Lodovici privilegian und begnadunge gnadiclichen vorstehen geruche, welchis privilegien und begnadunge nochfulgende bestetigt ist, in sunderheit durch keiser Sigmundt, e. k. m. anhern und konig Mathias, ewer koniglichen mt. vorfarn konigen zu Hungern loblicher gedechtnus, desselbigen privilegien, begnadung und bestetigunge ewer koniglichen mt. geruch auss dießenn worhafftigen und gloubwirdigen transumpt und vidimus gnediclich vorhoren.

Wo denn auss gemeinem geruchte dieselbin ewer koniglichen mt. undertane zu Bresslaw vorstehen, das geratschlagt und vorhanden sey, ewer konigliche mt. wuldee die crone zu Hungern ouch beschliessen. Also das kein awslendischer kowffman mit seiner kouffmanschafft und ware weiter dorein cziehen, handeln und kawffslagen sulde, denne alleine uff die stellen unnd örter, so aan der hungerischen grenitz benant und geczaiget werden sulden.

Allergnädigster herre und konigk! Wo deme also wer, bitten e. k. m. die gedochten e. k. m. undertane zu Breslaw ewer konigliche maiestet geruche,

79 Az időpontra lásd az 1500. évi követjárásra összeállított munkaanyag legelejét: „1500, feria II. post Oculi. Hyrinne ouch der niderlage halben” – APW, Akta miasta Wroclawiu, Księgi Nr. 600. fol. 265r.

80 A teljes forrás: APW, Akta miasta Wroclawiu, Księgi Nr. 600. fol. 265r–270v.

81 A szóban bizonyos betűk utólag javítva.

ob man gezeigte ire privilegien und begnadung zu koniglichnn gemutte und gnadigem gedechtnus cziehen, sie doran gnadichlichen bedencken, domit sie in sulcher news [fol. 268r] vorordenunge an iren privilegien und begnadung nicht beschweret und davon gedrunge wurden. Dann gar vor korczen ioren und bey czeiten konig Mathiaschen gedochte ire privilegia awss sunderlichen befehl konig Mathie zu rechte vorhort und doruber zugelossen seint, das sie biß gen Ofen mit ir war unnd habe vorhandilt unnd kowffschlagt haben. Sulchs handils gewondheit und rechte yn rechten gewehren seint, das sie ouch ym rechten widder die kirche und das romische reich proscribiren möchten, diß also g. bedecht haben sie zu ewer koniglichen mt. trawen und undertenigs vorhoffen, worde sie hiran gnediglich vorsorgen, das en an irem rechte als herkommen und rechter gewondheit kein abebroch geschee.

2.

S. 1. [Boroszló], 1502. november 23.⁸²

*Tárgyalási munkaanyag a boroszlói tanács Budára küldött városi jegyzője, Gregor Morenberg részére (részlet)*⁸³

[fol. 40r] Nach diemüttiger und gewonlicher irbittung der ko. mt. zu sogn ursachin meyner botschaft und ist di:

dy purger und kouffleutte zcu Breßlau ewer ko. mt. diemuttige und underthanige dyner sint übir vorwertte czeit mit iren kauffmanschatzin geczogin gen Offin und Pescht und aldo di jarmargte gehaldin, doreyn en iczunder inhalt geschit von den purgern der stadt Offin yrer vormeynten nyderlagin halbin.

Es habin ouch die kouffleutte von Breßlaw iczunder etzliche wagin uff Wozen⁸⁴ gen Pescht gehin lassin umb ferlichkeit willen der Thunau, als sie dann oftmalß gethan und nymanden en doreyn⁸⁵ gehaldin, nach ist doran vorhyndert had, derhalbin sint sie iczunder aller vorhynderung umbesungtt gewest. Demnach sint en sibir wagin anfenglich gemacht czu handen ewer ko. mt. ursachin halbin der stadt Offin, die vorgebin, dass ir nyderlagen dadurch zu nohe gegangen sint.

82 Az időpontra lásd az 1502. évi követjárásra összeállított munkaanyag legelejét: „Legatio per Gregorium Mornberg notarium ad regiam maiestatem Hungarie, Bohemie, feria IIII post Elisabethe 1502.” – APW, Akta miasta Wroclawiu, Księgi Nr. 600. fol. 40r.

83 A teljes forrás: APW, Akta miasta Wroclawiu, Księgi Nr. 600. fol. 40r–42v.

84 Vác, Nógrád megye.

85 Ezután kihúzza: mit rerchte.

Allergnediger herr und konig! Ewer ko. mt. underthanige dyner⁸⁶ bittin⁸⁷ meine herrn, rathmanner der stadt Breßlau geruch g. zu vorschaffin, das irer mitpurger gueter, so czu hands e. k. mt. anfenglich gemacht sint, loß und ledig gelassin und die kouffleutte, wa vor alders mit ireren gutteren gen Pescht czyhin, kauffin und vorkouffin mogin, wie vormalß gethan habin übir vorwertte czeit, domitt sie auß irer besitzung one ordenung der rechten nicht gedrungen werden. Wulden aber dy purger czu Offin ader sust ymanden sie doran vorhindern und anspruchs nicht dirlassen, irbitten sich meine herren czu rechte vorer e. k. mt. und wellen e. k. mt. erkentniß doran gerne leidden, des gantzen vortrawers e. k. mt. werde sie by iren begnodungen, privilegien under recht, wie e. k. m. vorfaren gethan und e. k. mt. besorgt,⁸⁸ gnediglichen haidthaben, schutzen und schyrmten, en doran einen rechten tag legin, [fol. 40v] wullen sie mit irer ger[echtikei]t gesteen, recht gebin, unternemen.

Und ab die ko. mt. die gutter frey czu lassen vorschaffen wurde und einen kortzin tag ernente zcu bitten den tag zu erlengen, uffs lengiste diss sein mag.

Item vleÿs czu habin by den purgern ader statschreiber czu Pescht, woruff si sich grunden und woruff die Offner sich czu grund[en], wie irer privilegien lautten etc., ab si inn dißem solher stehin wul[den] bey der stadt Bresslau und trewlichen bey en haldin.

3.

S. I. [Boroszló], 1503. április 29.⁸⁹

*Tárgyalási munkaanyag a boroszlói tanács Budára küldött városi jegyzője, Gregor Morenberg részére (részlet)*⁹⁰

(A)

[fol. 497v] Serenissime princeps, potentissime rex, gratiosissime domine! Supplicatur regie maiestati vestre pro parte humillimorum subditorum suorum consilii, scabinorum ac totius universitatis civitatis sue Wratislavie.

...

86 Utólag beszúrva: Ewer ko. mt. underthanige dyner.

87 Ezután kihúzva: bittin.

88 Bal szélen beszúrva: und e. k. mt. besorgt.

89 Az időpontra lásd az 1503. évi követjárásra összeállított munkaanyag legelejét: „Articuli legationis per Gregorium Mornberg notarium, anno Domini M^o D tertio, feria sexta ante dominicam Misericordia Domini.” Más kézzel alatta: „1503.” – APW, Akta miasta Wrocławiu, Księgi Nr. 600. fol. 497r.

90 A teljes forrás: APW, Akta miasta Wrocławiu, Księgi Nr. 600. fol. 497r–500r.

Gratiosissime rex! Consules dicti ob arduitatem negotii habiti cum prelati suis nequiebant sufficienter sibi providere de privilegiis ac libertatibus mercandi gratia in regnum Hungarie a quondam divis imperatoribus et regibus obtentis. Quare ad prefixum terminum cum civibus Budensibus per procuratorem suum legitimum coram regia celsitudine vestra usque hoc comparere non potuerunt, neque hodie possunt. Eo maxime attento, quod impeditio dominorum Budensium nedum concives dominorum meorum, sed et dominos duces aliosque incolas Slesie tangit, quorum subditi eque cum mercatoribus Wratislaviae negotiandi gratia cum mercibus suis in regnum Hungarie ad plura loca extra Budam iverunt. Dum autem dominis meis ab aliis incolis Slesie sese alienare minime licere velit, qui dum membra corone Bohemie perhibentur, procul dubio gaudere habebunt privilegiis dicte corone et regie maiestatis vestre ea de re tempore suo requirent.

Supplicatur itaque regie maiestati vestre humillimis precibus, dignetur prefixum terminum inter utrasque civitates ultro prorogare, ut commodiose iura utriusque revideri poterint. Pro quo regia maiestas vestra prefatos Wratislavienses corporibus ac rebus suis a Deo tributis usque in mortem fidelissimos habebit servitores.

Eiusdem regie maiestatis vestre humilis servitor

G(regorius) Mornberg,
orator Wratislaviae

(B)

[fol. 499v] Des handels halbin uff die jarmargkte zw Pescht und unnder dem berge zu Ofenn.

Allergnedigster herr unnd konigk! Nachdeme ewer ko. mt. inn dem irrigen handel zwischenn den steten, Breslaw und Ofen der vir jarmargte halbin zw Pescht und under dem berge von den breßlisschenn kaufflewten zw halbin, einen rechtistag vor e. ko. mt. unnd seinen rathen zu halden uff den zwemczigsten tag nach Georgii⁹¹ gelegt und ernant had. Sint meyne herrn durch den beschwerten handel der gaistlichenn halbm vorhindert wurdm, ir recht doran zu vorsehm privilegian ouch geczeugen halbin, so en zu irem rechten noth sein wurde, das sie uff den gnanten tag inn foller macht vor ewer ko. mt. alhie derhalbynn nymands habm abefertigen mögm. Ouch irstlichenn bedacht, das solich tün nicht alleine sy, sunder ouch die herrn, fursten, prelaten, mann und steten inn Slesian belangende ist, die als wol als ander glyd der achtparn cronen zw Behmen begnadet und gefreyet synt inn manchen stücken belangende ir underthane kawfflewte. Wo denn meine herrn gehören zw den herrn, fursten, prelaten unnd steten und ir furstlich gnad unnd sie

91 Ez a nap a Magyar Királyságban használatos Szent György-naptól, azaz április 24-től számítva május 13. lenne.

alle die ding mite betreffende sint, wil sich nicht fügen, noch zcynien meine herrnn sich in solichem beschaide von en sünder then.

Unnd biten e. ko. mt. derhalbin underthanigs vleiß diemuttiglichenn geruch disen ernanten tag vorschibenn, biß die herrnn, fursten etc. auß disem thün mitenander beslyssen, als villeichte yczundero gescheen wirt. Ab sie derhalben haldin wullen tagislaistung ader e. ko. mt. sust der wegen ersuchen ader belangenn, uff daß neue beschwerung und irthümb inn dysem handel nicht erwachsen ader eyngefurth wurden.

Dann allergnedigster herr unnd konig! Ich hab gantz keyne macht nach befelh inn rechtlicher weyße mit der stadt Offen, weiß zw handeln, daß ich also hymit vor ewer ko. mt. offentlichenn wil protestiret habin. Unnd bitt diemüttlichenn underthänigs vleiß e. ko. mt. geruche mich hyran g. zu vorsurgenn, das durch eynicherley weyße weytter inn dysem thun nicht[s] vorhandelh.

[fol. 500r] Sunder alleine uffgeslagenn werde obgemelter redlicher, warhafftiger ursachenn halbin, uff daß ich ane nachteil widderumb zw meinen herrn irem bevelh nachkomen magk.

Wullin sie mit iren ganntz unvordrossen unnd willigenn dinsten umb e. ko. mt. unnderthanigs vleiß diemuttig vordinen unnd den almechtigenn umb e. ko. mt. langleben etc.

Item czu besuchenn grave Petern von Possigen,⁹² hern Bohusch von Litomischel,⁹³ herrn Johannes Slechta.⁹⁴

Item denn herrnn bischoven zw Waradein,⁹⁵ item den herrnn Sigmund Tursio probst zw Weyßmbergk⁹⁶ unnd nach gewonlicher irbittung ir gnad umb g. rath und hulff zw bitten unnd ander hern mehr, wo nutzlichenn sein wulde.

92 Szentgyörgyi és Bazini Péter erdélyi vajda (1498–1510), országbíró (1500–1517). Vö. Archontológia 1458–1526. I. 88., 90.

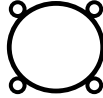
93 Bohuš Kostka z Postupic a na Litomyšli 1499 és 1505 között Kutenbergben főpénzverőmester (magister monetæ, nejvyšší mincmistr, Oberstmünzmeister, avagy egy 1502. évi titulus szerint: „maistrus monete regni Boemie”). Lukáš, Václav: Počátky úřadu nejvyššího mincmistra království českého. Numismatický sborník 6. (1960) 174., 185–186., 199.

94 Jan Šlechta ze Všehrd (latinosan: Iohannes Slechta) cseh királyi titkár, humanista. Macek, Josef: Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526) I. Praha 1992. passim.

95 Sztalmári György váradi püspök (1501–1505). Vö. Archontológia 1458–1526. I. 52.

96 Thurzó Zsigmond fehérvári prépost (1501–1503). Vö. Archontológia 1458–1526. I. 60.

Item den herrn⁹⁷ cardinal,⁹⁸ babstlichenn legaten⁹⁹ zu besuchen etc. seine g. umb richter¹⁰⁰ zu bitten unnd seiner g. zu entdecken alle diße henndele unnd zu bitten umb g. rath unnd hulff, baide am ko. hoff, ouch bey dem romisschen stul. Diß wirt ein¹⁰¹ erbar rath, die herrn, scheppenn, gemeyne burger unnd gancze gemeyne diemuttig unnd fleissigk vordinen unnd den almechtigenn Got etc. unnd sich alzzeit in geharsam des romischenn stuls nach cristlicher ordenung beyfunden lassen.

97 Ezután kihúзва: legatt.

98 Bakóc Tamás esztergomi érsekről lehet csak szó, aki 1500-ban lett bíboros. Archontológia 1458–1526. I. 28.

99 Pietro Isvalies 1500–1503 között volt – egyebek mellett – a Magyar, a Cseh és a Lengyel Királyságba delegált pápai legátus (legatus de latere). Vö. *Kalous, Antonín: Plenitudo potestatis in partibus? Papežší legáti a nunciové ve střední Evropě na konci středověku (1450–1526)*. Brno 2010. 356–361. – Isvalies később veszprémi püspök is lett. Vö. Archontológia 1458–1526. I. 54.; *Nemes Gábor: Pietro Isvalies bíboros veszprémi püspök*. In: *Folyamatosság és változás. Egyházzervezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16–17. században. A Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán 2017. augusztus 30–31-én rendezett konferencia előadásai*. Szerk. Karlinszky Balázs, Varga Tibor László. Veszprém 2018. 9–46.

100 Ezután kihúзва körülbelül négy szó: z[...] s[.] und z[..].

101 Felül beszúrva: ein.

A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetben működő Középkori Magyar Gazdaságtörténet Lendület Kutatócsoport negyedik tanulmánykötetét tartja kezében az olvasó. A középkori élet sokszínűsége, a mindennapokat átszövő gazdasági struktúrák sajátos világa ezúttal is történészi, régészeti és művészettörténeti kutatások legújabb eredményein keresztül tárul fel. A kötet a korábbi évekhez hasonlóan a királyi hatalom és a városok gazdasági életben betöltött szerepét helyezi a középpontba. A tanulmányok olvasásakor a királyi és királynéi udvar ellátása és jövedelmei mellett, egyes időszakok pénzforgalmi sajátosságain, a különböző városi kiváltságokon, az országok és a piacörzetek, a városok és vidékük közötti továbbá a városon belüli határvonalak szétválasztó és összekötő szerepén át, a külfölddel fenntartott kapcsolatok szerteágazó történetén túl, egy-egy település épített környezete és írásbeliségének fejlődése ismerhető meg.

A kutatócsoport előző tanulmánykötetei: a „Pénz, posztó, piac” 2016-ban, a „Hatalom, adó, jog” 2017-ben, a „Vereitek, utak, katonák” 2018-ban jelentek meg az MTA BTK TTI kiadásában.

9 789634 161790